

Mariusz Matyka

*Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy
w Puławach*

STAN ROLNICTWA W POLSCE NA TLE UNII EUROPEJSKIEJ*

Słowa kluczowe: rozwój rolnictwa, Unia Europejska, polityka rolna, rolnictwo w Polsce

Wstęp

Rolnictwo i sektor żywnościowy odgrywały i nadal odgrywają szczególną rolę w gospodarce. Znajduje to odzwierciedlenie w polityce rolnej, która zakłada, że produkcja rolna nie może być kształtowana wyłącznie przez swobodnie działające mechanizmy rynkowe. Fundament problematyki rozwoju rolnictwa stanowi potrzeba zagwarantowania dostaw żywności, kreowania zdolności prowadzenia produkcji rozszerzonej w rolnictwie oraz konieczność korygowania mechanizmu rynkowego dla właściwego opłacenia czynników zaangażowanych w procesie wytwórczym. Szczególna pozycja sektora rolno-spożywczego jest nadal istotna także w Europie, choć obecnie jest nieco inna niż w początkowym okresie integracji europejskiej, kiedy podstawowym wyzwaniem cywilizacyjnym był wzrost produkcji i osiągnięcie samowystarczalności żywnościowej dla zapewnienia bezpieczeństwa gospodarczego i politycznego (3, 4, 5).

Polskie rolnictwo, z racji swoich wcześniejszych uwarunkowań historycznych i gospodarczych, w momencie wejścia do UE było mało konkurencyjne w porównaniu z krajami dawnej UE-15. Istotne jest zatem określenie zmian poprzez porównanie rolnictwa polskiego z rolnictwem krajów UE w sferze potencjału produkcyjnego oraz przemian w strukturze obszarowej gospodarstw, jakie dokonały się w pierwszej dekadzie XXI wieku (2). Zmiany te były spowodowane głównie:

- przystąpieniem do Jednolitego Rynku Europejskiego;
- dostosowaniem prawodawstwa do dorobku wspólnotowego, w tym w zakresie unijnych norm jakościowych, środowiskowych i zdrowotnych;
- możliwością korzystania z unijnych funduszy pomocowych.

* Opracowanie wykonano w ramach zadania 3.2 w programie wieloletnim IUNG-PIB.

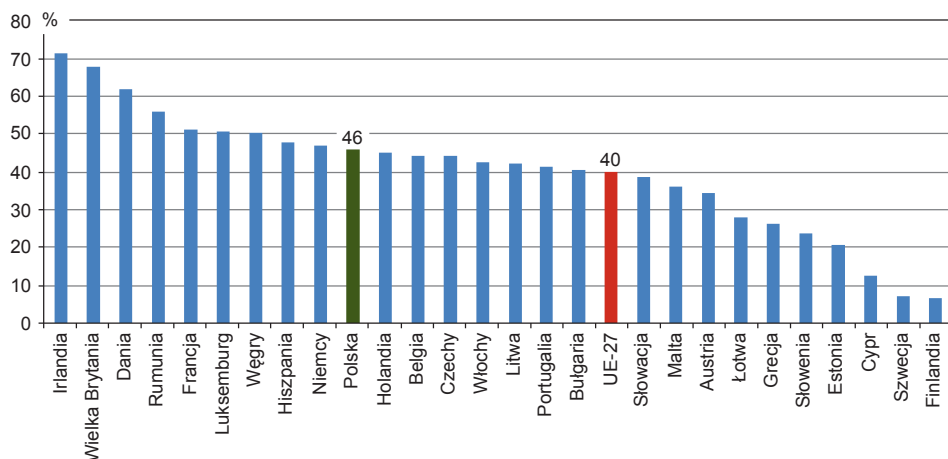
Wszystkie te czynniki stanowiły potencjalne przyczyny przekształceń strukturalnych poszczególnych sektorów gospodarki, w tym także rolnictwa, które ze względu na swoją specyfikę w sposób szczególnie reaguje nie tylko na koniunkturę rynkową, lecz także na instrumenty polityki gospodarczej (11, 14).

Włączenie nowych państw do Wspólnoty zwiększyło jej potencjał produkcyjny i rynkowy oraz pogłębiło zróżnicowanie wewnętrzne całego sektora rolno-spożywczego w UE (10, 14).

Celem pracy było przedstawienie znaczenia i stanu rozwoju rolnictwa w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej.

Znaczenie rolnictwa w Unii Europejskiej

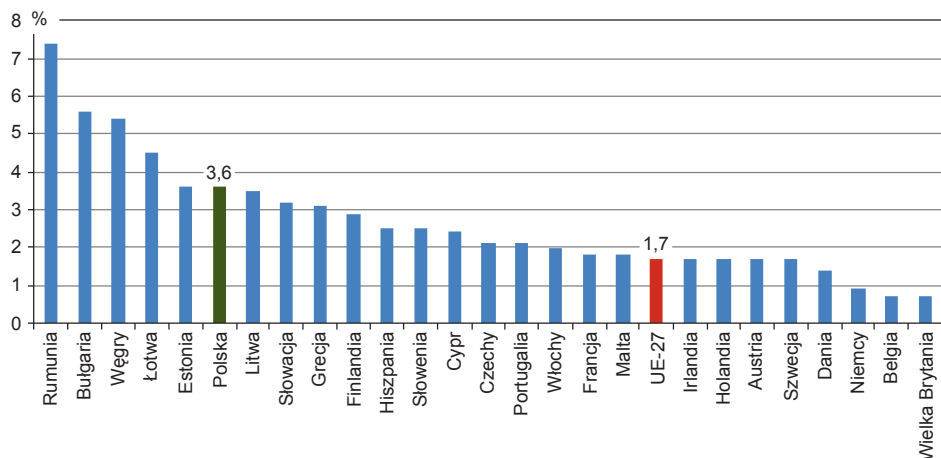
Użytkowanie gruntów w Unii Europejskiej jest zdominowane przez rolnictwo i leśnictwo. Na potrzeby produkcji rolniczej wykorzystywane jest 40% ogólnej powierzchni Wspólnoty (rys. 1). Jednak ze względu na warunki przyrodnicze i klimatyczne stan ten jest znacznie zróżnicowany pomiędzy poszczególnymi krajami UE i waha się od około 10% w Finlandii, Szwecji i na Cyprze do 55–70% w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Danii i Rumuni. Rolnictwo oddziałuje na rozwój gospodarczy i przestrzenny krajów UE głównie poprzez wykorzystanie znacznej powierzchni gruntów. Decyduje o tym nie tylko produkcja żywności i pasz, ale również coraz bardziej istotny w ostatnich latach rozwój zrównoważony oraz ochrona zasobów przyrody i krajobrazu.

Rys. 1. Udział UR w ogólnej powierzchni krajów UE w 2011 roku

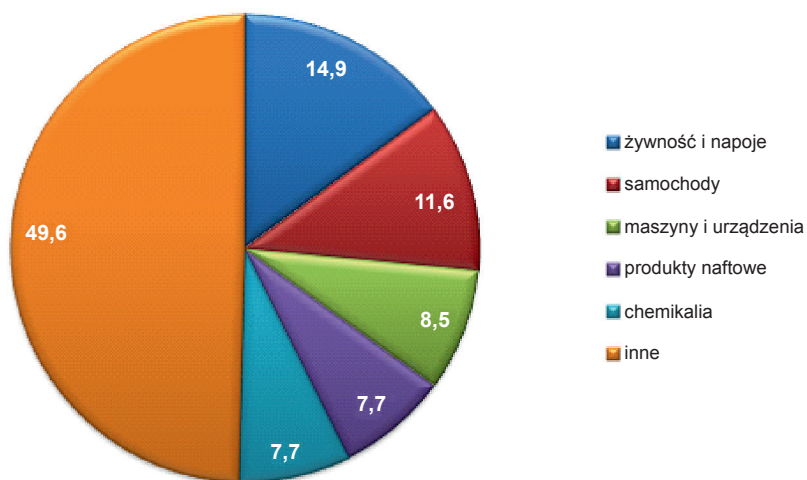
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Nieco odmiennie przedstawia się natomiast udział rolnictwa w wytwarzaniu produktu krajowego brutto (PKB) Unii Europejskiej. Sektor ten wytwarza jedynie 1,7% PKB całej Wspólnoty, a w krajach o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego odsetek ten nie przekracza 1% (rys. 2). Najwyższym udziałem rolnictwa (5–7%) w wytwarzaniu PKB cechują się kraje o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w UE. W Polsce udział rolnictwa w PKB jest ponad dwukrotnie wyższy niż średnio w UE i wynosi 3,6%. Powyższe dane potwierdzają zależność wskazującą, że wraz ze wzrostem poziomu rozwoju gospodarczego kraju maleje relatywny udział produkcji rolniczej w gospodarce. Pomimo tego rolnictwo w krajach wysoko rozwiniętych zachowuje swoje fundamentalne znaczenie i na ogół jest silnie subsydiowane (1). W krajach tych rolnictwo stanowi jednak podstawę wysoko rozwiniętego agrobiznesu obejmującego przetwórstwo i usługi, które dostarczają znaczną część PKB. Teza ta znajduje również potwierdzenie w odniesieniu do Wspólnoty Europejskiej, gdzie ok. 15% obrotów i 13% wartości dodanej jest generowane przez sektor rolno-spożywczy (rys. 3 i 4). Wartości te przewyższają udział sektorów powszechnie uważanych za kluczowe gospodarczo, tj.: przemysł maszynowy, samochodowy, chemiczny itp.

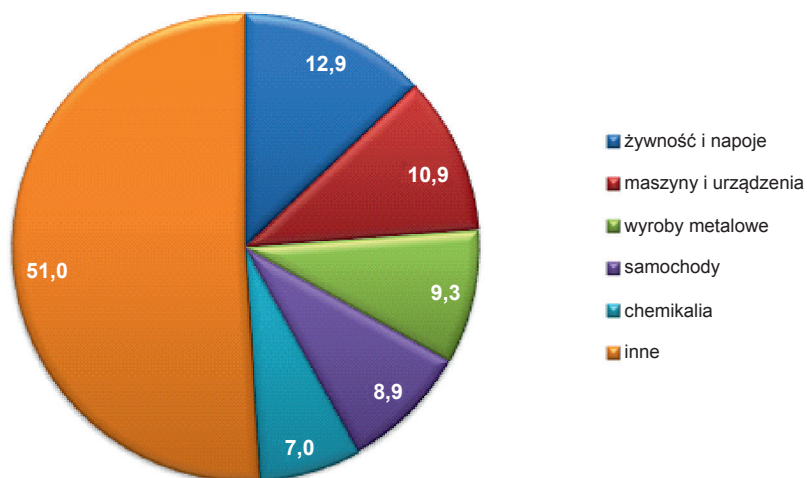
Rys. 2. Udział rolnictwa w tworzeniu PKB w krajach UE w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Rys. 3. Udział poszczególnych sektorów w obrotach gospodarki UE (%)

Źródło: Grochowska, 2013 (9)

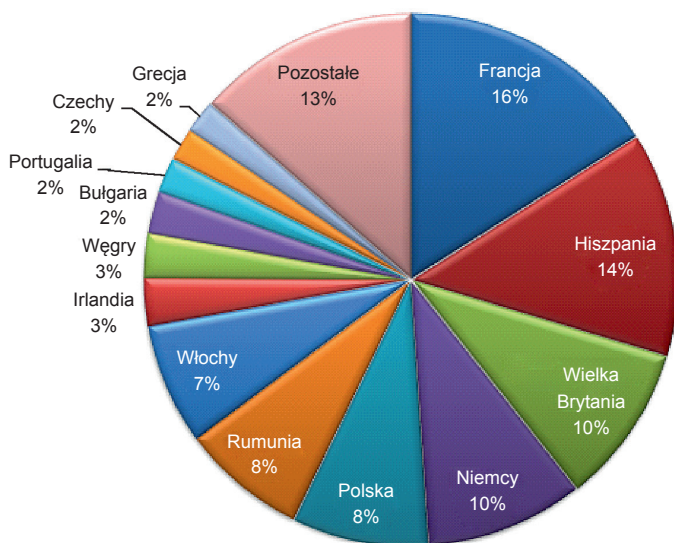
Rys. 4. Udział wartości dodanej poszczególnych sektorów w PKB UE (%)

Źródło: Grochowska, 2013 (9)

Powyższe dane wskazują, że rolnictwo i cały sektor rolno-spożywczy ma bardzo duże znaczenie w Unii Europejskiej. Wynika ono zarówno z uwarunkowań gospodarczych i rozwojowych, jak również z wpływu sektora na środowisko przyrodnicze i klimat, głównie poprzez znaczną powierzchnię, na której gospodaruje.

Identyfikacja zasobów czynników produkcji

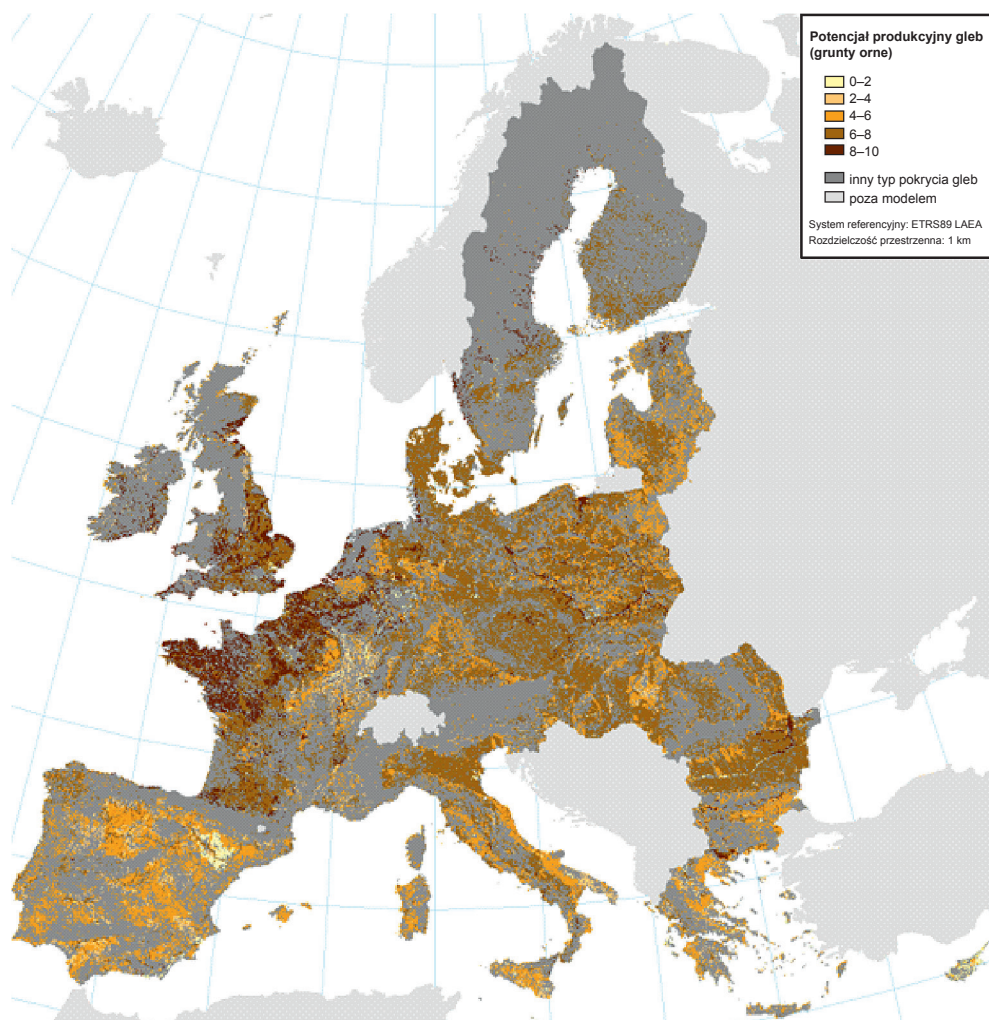
Podstawowym czynnikiem produkcji w rolnictwie jest ziemia. W Unii Europejskiej powierzchnia użytków rolnych utrzymanych w dobrej kulturze wynosi łącznie 173 mln ha, z czego 50% przypada na 4 kraje: Francja, Hiszpania, Wielka Brytania i Niemcy, a kolejne 23% posiadają 3 kraje: Polska, Rumunia i Włochy (rys. 5). Udział ten w zasadniczym stopniu determinuje znaczenie poszczególnych krajów w sektorze rolno-spożywczym i zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego Wspólnoty Europejskiej.

Rys. 5. Udział poszczególnych krajów w ogólnej powierzchni UR w dobrej kulturze w UE-27 w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Oprócz powierzchni użytków rolnych i warunków klimatycznych cechą determinującą wielkość produkcji roślinnej jest ich jakość, która w Europie jest znacznie zróżnicowana (rys. 6). Grunty o najwyższej produktywności zlokalizowane są w krajach położonych nad Morzem Północnym i Celtyckim, natomiast najniższą produktywnością cechują się gleby na Półwyspie Iberyjskim.

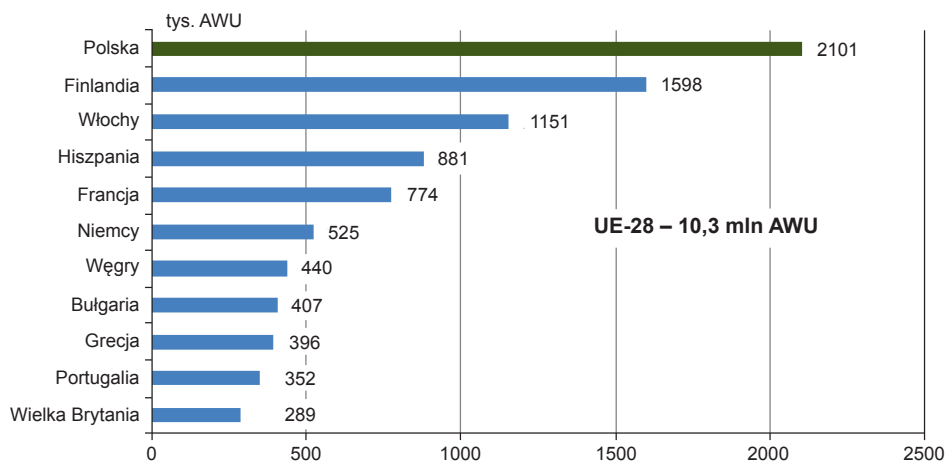
Rys. 6. Indeks produktywności gruntów ornych w UE

Źródło: Eurostat, 2014 (7)

W Polsce gleby o najwyższej produktywności zlokalizowane są na ogół w dolinach rzek, zaś największa koncentracja gleb o najniższej produktywności występuje w północno-wschodniej części kraju.

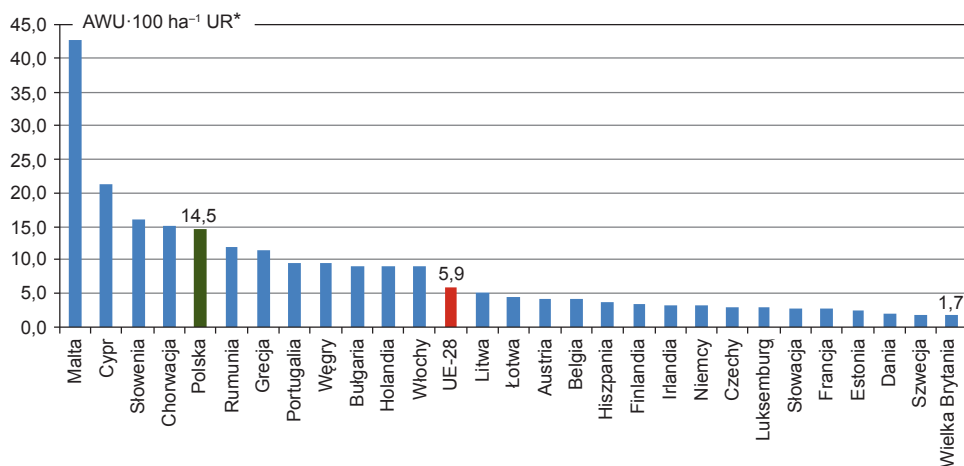
Oprócz ziemi bardzo ważnym czynnikiem produkcji jest praca. W Unii Europejskiej w rolnictwie pracuje ponad 10 mln osób pełnozatrudnionych (AWU; *ang. Adult Work Unit*), (rys. 7). Spośród ogółu pracujących około 20% znajduje się w Polsce, a około 50% w trzech krajach UE, tj.: Polska, Rumunia i Włochy. Duży udział osób zatrudnionych w rolnictwie w tych krajach jest w znacznej mierze pochodną uwarunkowań organizacyjnych funkcjonowania sektora. Znaczne rozdrobnienie agrarne, brak

możliwości zatrudnienia w innych gałęziach gospodarki oraz niska mobilność mieszkańców wsi skutkuje przerostem zatrudnienia. Znajduje to również odzwierciedlenie w ilości osób pełnozatrudnionych przypadających na 100 ha UR w poszczególnych krajach Wspólnoty (rys. 8). Wartość tego wskaźnika średnio w UE-28 wynosiła 5,9 AWU·ha⁻¹ i na ogół była wyższa od średniej w krajach przyjętych do wspólnoty po 2004 r., w tym jedna z najwyższych w Polsce.

Rys. 7. Liczba osób pełnozatrudnionych (AWU) pracujących w rolnictwie w wybranych krajach UE w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

* UR w dobrej kulturze

Rys. 8. Liczba osób pełnozatrudnionych (AWU) pracujących w rolnictwie na 100 ha UR w krajach UE w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Czynnikiem produkcji, który w znaczącym stopniu decyduje o możliwościach rozwojowych gospodarstw jest kapitał generowany w oparciu o wartość wytworzonej produkcji (SO; *ang. Standard Output*). Struktura wielkości ekonomicznej gospodarstw wyrażona wartością tego wskaźnika jest znacznie zróżnicowana w krajach UE (tab. 1).

Tabela 1

Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej wyrażonej wartością produkcji (SO)
na gospodarstwo w wybranych krajach UE w 2010 roku

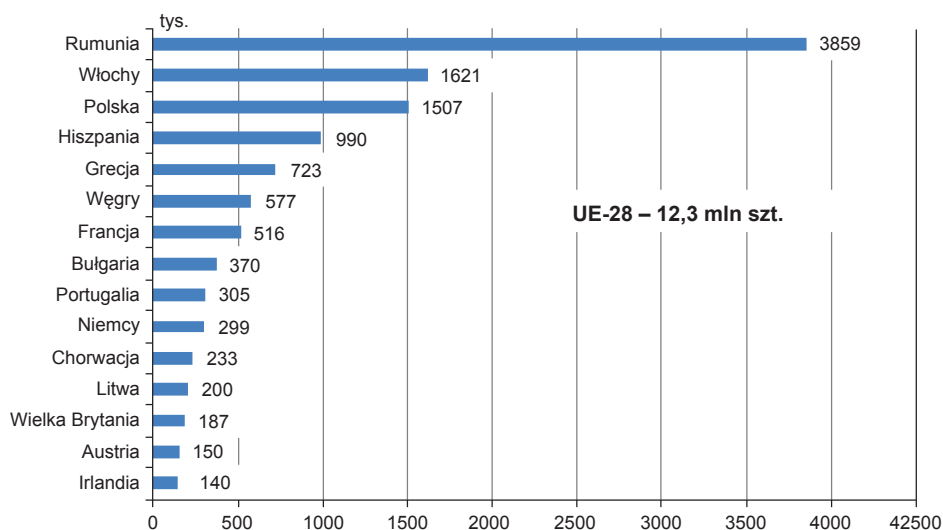
Kraj	Wartość produkcji (tys. euro·gospodarstwo ⁻¹)							
	0	<2	2–4	4–8	8–25	25–100	100–500	≥500
Dania	2,9	1,9	2,7	9,0	26,4	26,0	18,9	12,3
Holandia	0,2	0,1	2,6	9,2	15,7	18,4	42,0	11,9
Niemcy	0,2	0,4	2,2	8,8	22,7	30,6	30,6	4,4
Francja	0,4	8,1	6,3	8,1	15,6	30,4	29,0	2,1
Polska	2,8	29,4	19,3	18,2	20,4	8,7	1,1	0,1
Bułgaria	0,3	68,6	16,1	7,1	5,0	2,0	0,8	0,2
Rumunia	2,6	70,4	15,6	8,1	2,6	0,5	0,1	0,0
Estonia	18,0	25,9	15,0	14,0	14,1	8,5	3,4	1,2
UE-28	2,0	42,6	15,8	12,5	12,9	8,9	4,6	0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Największym udziałem gospodarstw uzyskujących wartość produkcji powyżej 100 tys. euro cechuje się Holandia (53,9%), Niemcy (35%), Dania (31,2%) i Francja (31,1%); w Polsce udział tego typu gospodarstw wynosi 1,2%. Zupełnie odmiennie przedstawia się sytuacja w krajach o ekstensywnym modelu rolnictwa (Bułgaria, Rumunia, Estonia), gdzie zdecydowana większość gospodarstw (44–73%) wytwarza produkcję o wartości niższej niż 2 tys. euro. Udział gospodarstw o tak niskiej wartości produkcji jest w Polsce również znaczący i stanowi 32,2%, ale jest niższy niż średnio w UE-28, gdzie wynosi 44,6%. Biorąc pod uwagę potencjalne możliwości rozwoju rolnictwa w Polsce, należy pozytywnie ocenić znaczny udział gospodarstw o wartości produkcji 8–25 tys. euro (20,4%) i 25–100 tys. euro (8,7%).

Uwarunkowania organizacyjne

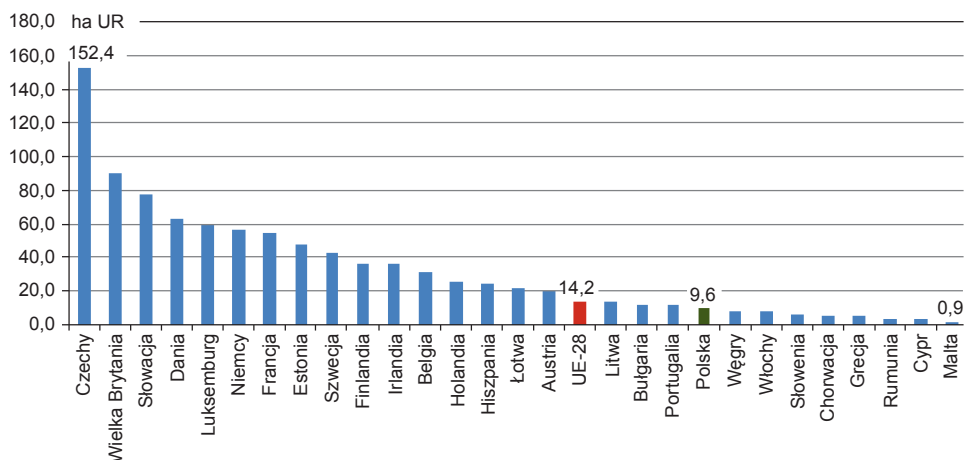
Efektywne i racjonalne wykorzystanie zasobów czynników produkcji w rolnictwie jest możliwe głównie dzięki odpowiedniej skali i organizacji produkcji. Podstawową jednostką organizacyjną w tym sektorze jest gospodarstwo rolne, których w całej UE-28 jest ponad 12 mln, z czego ok. 57% zlokalizowanych jest w Rumunii, Polsce i Włoszech (rys. 9).

Rys. 9. Liczba gospodarstw w wybranych krajach UE w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

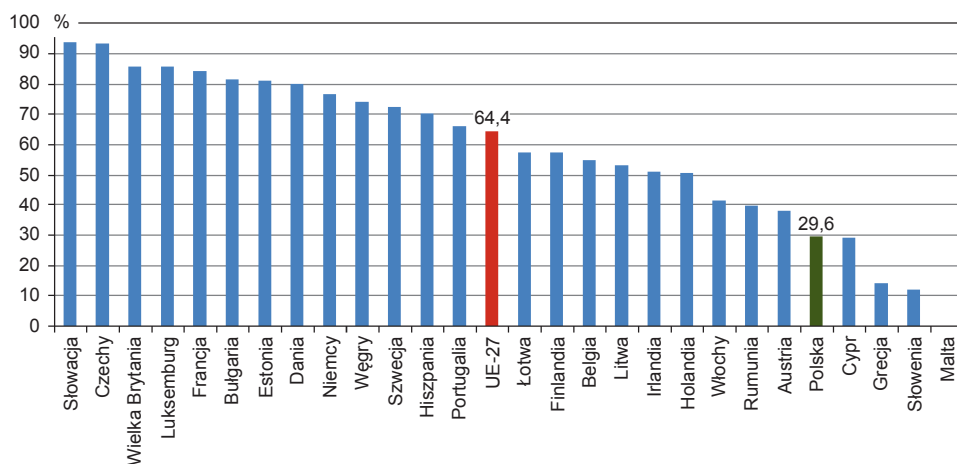
Jedną z podstawowych miar zróżnicowania rolnictwa w Unii Europejskiej może być średnia powierzchnia gospodarstwa w poszczególnych krajach (rys. 10). Wynosi ona średnio 14,2 ha w UE-28 i waha się od 152,4 ha w Czechach do 0,9 ha na Malcie. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolniczego w Polsce w 2010 r. wynosiła 9,6 ha i była niższa od średniej dla UE-28 o 4,8 ha.

Rys. 10. Średnia powierzchnia gospodarstwa w krajach UE w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

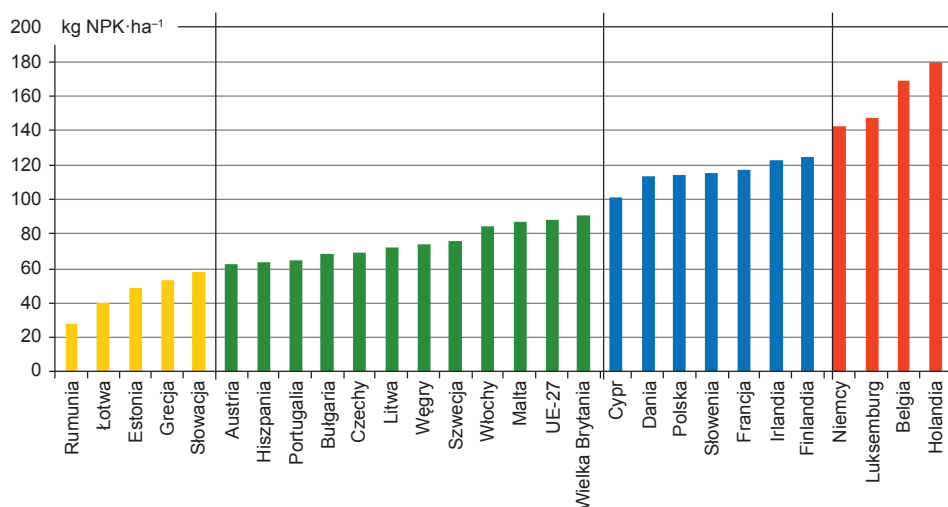
Możliwości rozwoju produkcji rolniczej w UE, jak również w poszczególnych jej krajach w dużej mierze uzależnione są od koncentracji ziemi w gospodarstwach większych obszarowo. Największym udziałem UR w gospodarstwach o powierzchni ≥ 50 ha cechują się Słowacja, Czechy, Wielka Brytania, Luksemburg i Francja (rys. 11). W Polsce udział ten wynosi niespełna 30% i jest ponad dwukrotnie niższy od średniej w UE-27 (64,4%).

Rys. 11. Udział UR w gospodarstwach o powierzchni ≥ 50 ha w krajach UE w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Jednym z wyznaczników intensywności produkcji rolniczej jest zużycie nawozów mineralnych, które średnio w latach 2002–2010 było w Polsce dość wysokie i kształtowało się na zbliżonym poziomie jak w Danii, Słowenii, Francji, Irlandii i Finlandii (rys. 12). Zdecydowanie wyższym zużyciem nawozów mineralnych cechowały się jedynie Niemcy, Luksemburg, Belgia i Holandia.

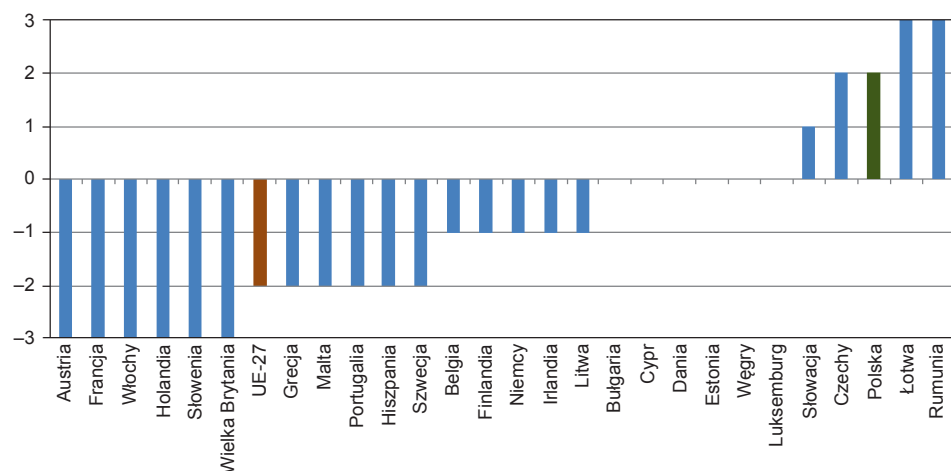

Rys. 12. Wydzielone skupienia krajów UE według zużycia nawozów mineralnych NPK w latach 2002–2010

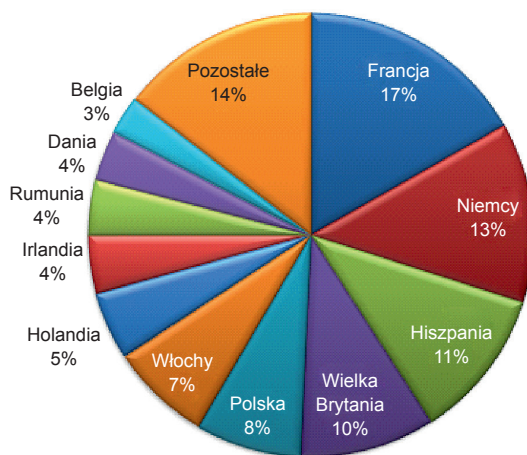
Źródło: Matyka, 2013 (12)

Ponadto należy podkreślić, że w odróżnieniu od większości krajów UE-27 w analizowanym okresie zużycie nawozów mineralnych w Polsce wykazywało wyraźną tendencję wzrostową (rys.13). Biorąc pod uwagę zachodzące procesy koncentracji produkcji rolniczej oraz niski poziom wyjściowy, trend ten należy ocenić pozytywnie. Należy jednak podkreślić, że utrzymanie tej tendencji w dłuższym okresie czasu może nieść za sobą szereg niekorzystnych następstw środowiskowych.

Produkcja zwierzęca jest bardzo istotnym kierunkiem działalności, który w dużej mierze decyduje o zagospodarowaniu produktów roślinnych i możliwości generowania wartości dodanej przez gospodarstwa. Pogłowie zwierząt ogółem w Unii Europejskiej wynosi ok. 135 DJP, z czego 51% zlokalizowane jest w czterech krajach (Francja, Niemcy, Hiszpania, Wielka Brytania) (rys. 14). W Polsce zlokalizowane jest ok. 8% ogółu pogłowia w UE, co stawia nas na poziomie zbliżonym do Włoch.

Rys. 13. Tendencje w zużyciu nawozów mineralnych NPK w krajach UE-27 w latach 2002–2010
 Źródło: opracowanie własne na podstawie Matyka, 2013 (12)

Rys. 14. Udział poszczególnych krajów UE-27 w pogłowie zwierząt (DJP) w 2010 roku
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

W poszczególnych krajach UE produkcja zwierzęca koncentruje się w różnych grupach obszarowych gospodarstw (tab. 2). Średnio w UE 48,3% pogłowa zwierząt znajduje się w gospodarstwach o powierzchni ponad 50 ha. W Polsce ta grupa obszarowa utrzymuje tylko 21,4% całego pogłowa, zaś w Czechach, Danii, Francji i Niemczech udział ten przekracza 60–80%. Średnia obsada zwierząt w UE wynosi 79 DJP·100 ha⁻¹ UR, jest jednak znacznie zróżnicowana w poszczególnych krajach i waha się od ponad 350 DJP·100 ha⁻¹ UR na Malcie i w Holandii do 26 DJP·100

ha⁻¹ UR na Łotwie (rys. 15). Zgodnie z danymi Eurostatu obsada zwierząt w Polsce wynosi 72 DJP·100 ha⁻¹ UR, co jednak nie jest zgodne ze stanem faktycznym. W statystykach Eurostatu obsada zwierząt publikowana przez GUS w sztukach dużych (SD) jest błędnie prezentowana jako obsada w DJP. Zgodnie z dostępnymi danymi krajowymi obsada zwierząt wynosi obecnie ok. 48 DJP·100 ha UR⁻¹ (13).

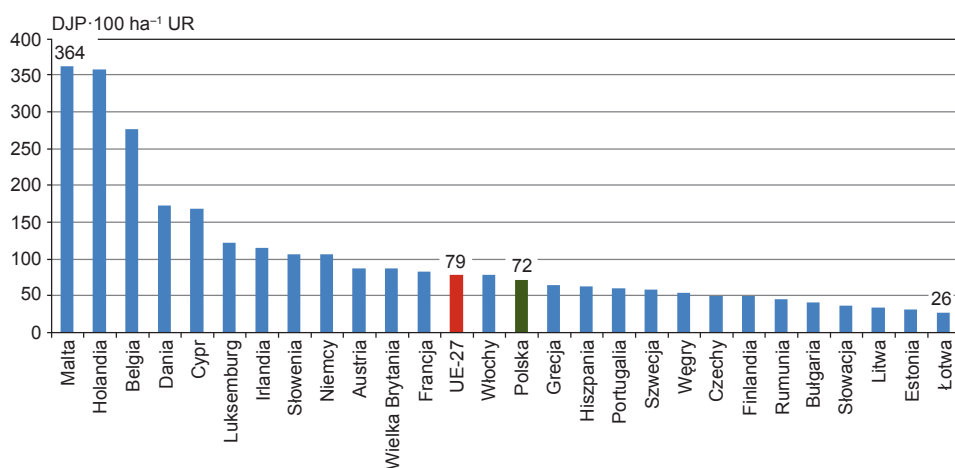
Należy podkreślić, że znaczna koncentracja produkcji w powiązaniu z wysoką obsadą, która w wybranych krajach (Holandia, Belgia, Dania) przekracza 150 DJP·100 ha⁻¹ może nieść za sobą wiele niekorzystnych następstw środowiskowych.

Tabela 2

Struktura pogłowia (DJP) zwierząt w grupach obszarowych gospodarstw w wybranych krajach UE w 2010 roku

Kraj	Grupa obszarowa użytków rolnych (ha)							
	0	0–2	2–5	5–10	10–30	30–50	50–100	≥100
Czechy	19,1	0,7	0,7	1,2	2,7	1,9	3,8	69,9
Dania	7,1	0,3	0,4	1,4	3,8	4,4	16,9	65,7
Niemcy	5,7	0,2	0,5	1,7	10,8	14,5	31,2	35,4
Francja	6,8	0,8	1,5	1,6	6,3	10,6	31,1	41,3
Polska	4,2	2,8	7,3	14,4	38,4	11,5	7,9	13,5
Rumunia	4,7	31,7	30,0	15,6	8,2	1,6	2,1	6,1
UE-27	8,7	4,8	5,1	5,8	15,6	11,7	19,6	28,7

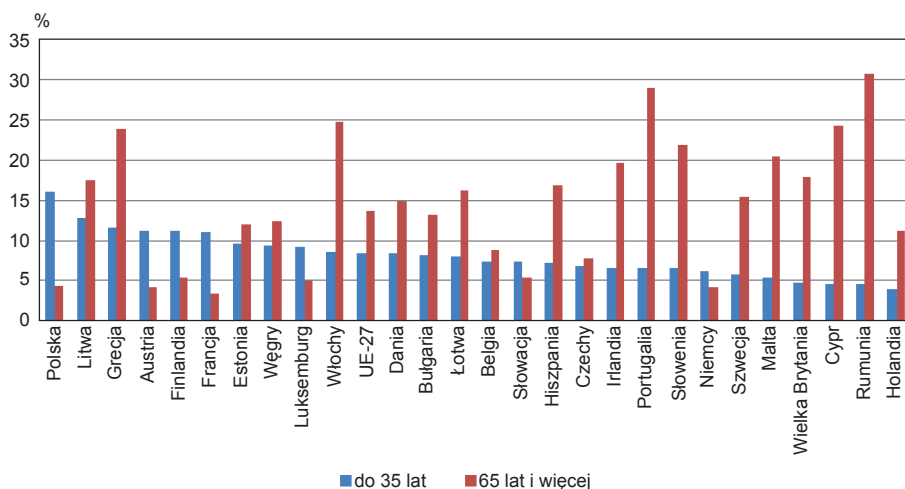
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Rys. 15. Obsada zwierząt w krajach UE w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Trwałość rozwoju gospodarstw rolniczych oprócz dostępności zasobów czynników produkcji i ich efektywnego wykorzystania uzależniona jest również od sytuacji demograficznej. Niepokojącym zjawiskiem w wielu krajach UE (Grecja, Włochy, Portugalia, Słowenia, Cypr, Rumunia) jest wysoki odsetek gospodarstw, w których wiek użytkowników przekracza 65 lat, przy jednoczesnym niskim udziale rolników w wieku poniżej 35 lat (rys. 16). Podkreślić należy, że niski odsetek osób młodych użytkujących gospodarstwa rolne dotyczy również krajów o wysokim poziomie rozwoju rolnictwa, np.: Holandia, Wielka Brytania, Szwecja, Niemcy. Polska na tle innych krajów UE charakteryzuje się bardzo korzystnym stanem struktury wiekowej rolników. Udział osób użytkujących gospodarstwa w wieku powyżej 65 lat jest jednym z najniższych w UE przy najwyższym udziale osób w wieku nieprzekraczającym 35 lat. Powyższe wartości pozwalają zakładać, że w ciągu najbliższych lat trwałość rozwoju gospodarstw rolnych w Polsce nie będzie zakłócana przez uwarunkowania demograficzne.

Rys. 16. Udział gospodarstw według wieku użytkownika w krajach UE w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (6)

Wybrane wyniki produkcyjne i ekonomiczne

Znaczący udział Polski w ogólnej powierzchni UR w UE znajduje również odzwierciedlenie w powierzchni uprawy i zbiorach towarowych roślin rolniczych (rys. 5, tab. 3). Produkcja roślinna w kraju na tle Wspólnoty cechuje się znaczną koncentracją uprawy żyta i pszenżyta, co wynika głównie z uwarunkowań glebowo-klimatycznych oraz tradycji. Istotny jest również udział Polski w powierzchni uprawy i zbiorach zbóż ogółem, pszenicy, rzepaku i buraka cukrowego.

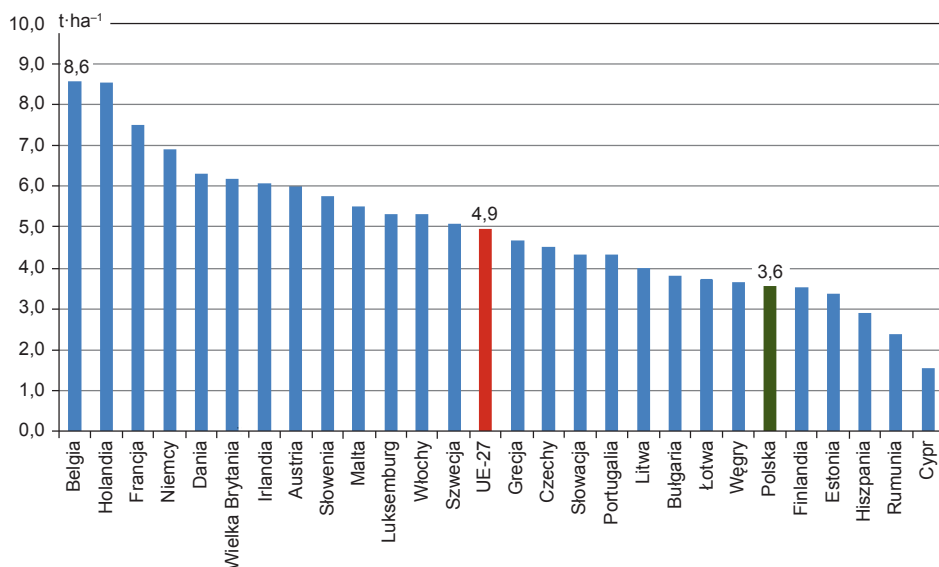
Niekorzystnie należy ocenić dysproporcję występującą pomiędzy udziałem w powierzchni uprawy omawianych roślin i ich zbiorami. Świadczy to o tym, że efekty produkcyjne wyrażone poziomem plonów w Polsce są niższe niż średnio w UE. Średnie plony zbóż w Polsce w 2012 r. były niższe o około 28% niż w UE i niespełna 2,5-krotnie niższe niż w krajach (Belgia, Holandia) o najwyższym ich poziomie (rys. 17). Nieco mniejsze dysproporcje w zakresie poziomu plonowania odnotowano w przypadku rzepaku i buraka cukrowego, których produkcja również w Polsce jest coraz bardziej skoncentrowana w gospodarstwach towarowych (rys. 18 i 19). W przypadku obydwu tych gatunków plony osiągnięte w kraju w 2012 r. były o 17% niższe niż średnio w UE.

Tabela 3

Udział Polski w powierzchni i zbiorach wybranych roślin (UE-27 = 100%) w 2012 roku

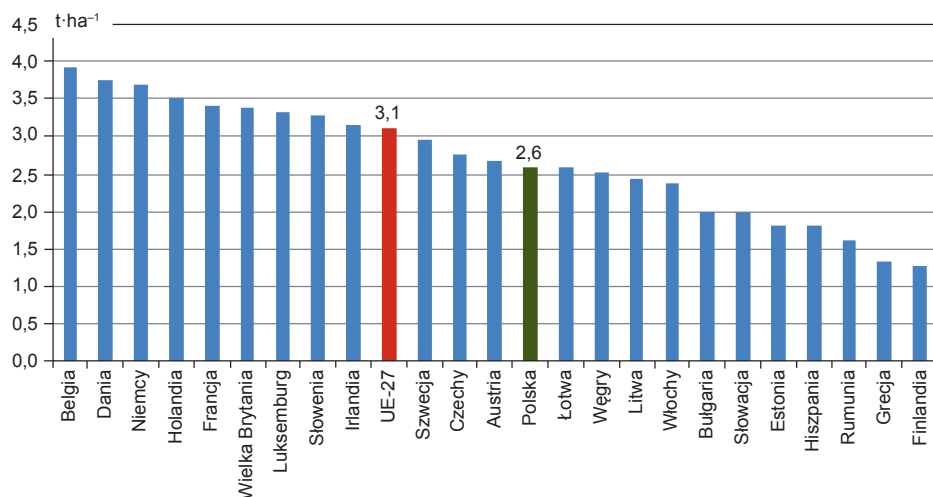
Roślina uprawna	Udział (%)	
	w powierzchni	w zbiorach
Rzepak	12	10
Burak cukrowy	13	11
Pszenica	8	6
Żyto	42	33
Pszenżyto	41	33
Zboża ogółem	14	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Faostat (8)

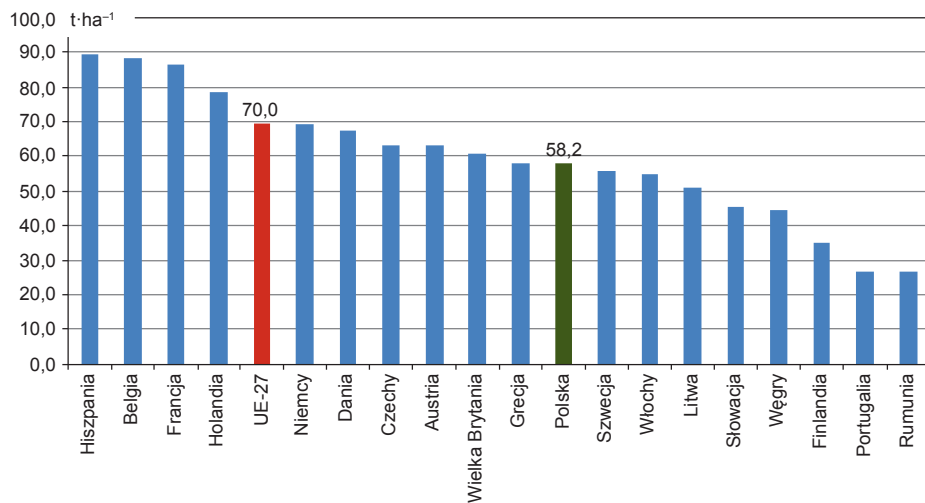
Rys. 17. Plony zbóż w krajach UE w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Faostat (8)

Rys. 18. Plony rzepaku w krajach UE w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Faostat (8)

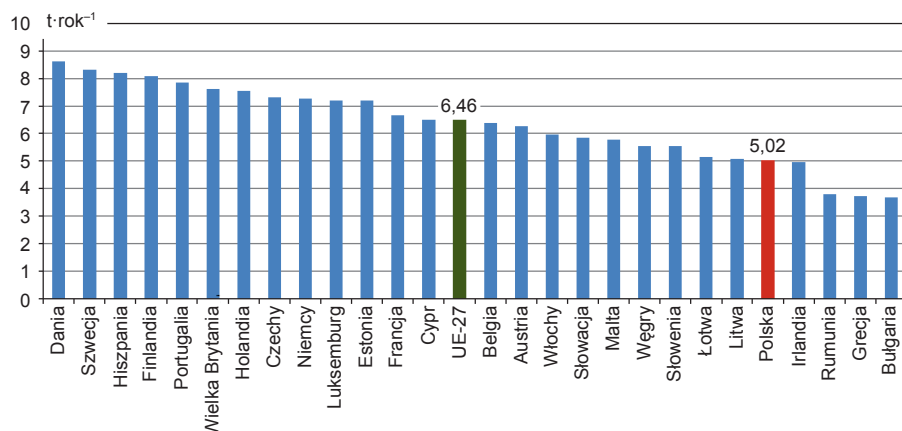

Rys. 19. Plony buraka cukrowego w krajach UE w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Faostat (8)

Również efektywność produkcji zwierzęcej wyrażona wydajnością mleczną krów była w Polsce w 2012 r. niższa o 22% niż średnio w UE i o 42% w porównaniu z Danią cechującą się najwyższą wydajnością w UE (rys. 20). Podkreślić jednak należy, że produkcja mleka rozwija się w kraju w ostatnich latach bardzo dynamicznie,

głównie poprzez szybki wzrost wydajności. Istnieje więc duże prawdopodobieństwo, że wskazane dysproporcje w najbliższych latach zostaną znacznie złagodzone.

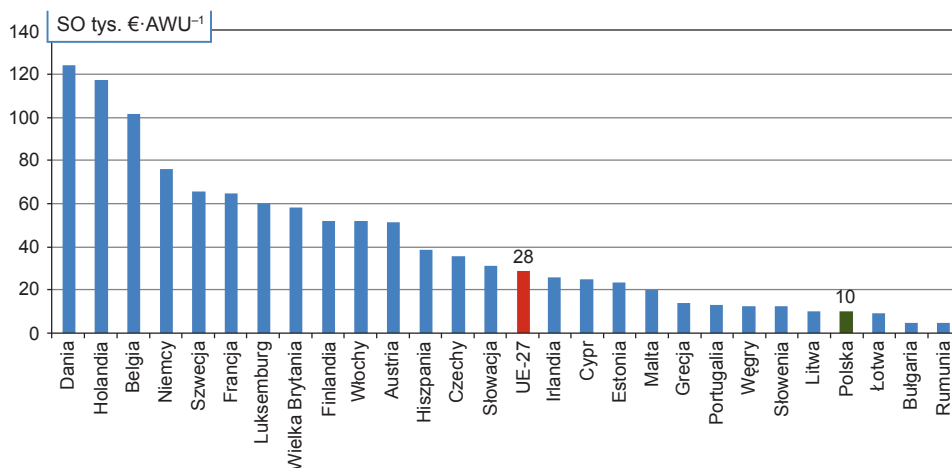

Rys. 20. Wydajność mleczna krów w krajach UE w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Faostat (8)

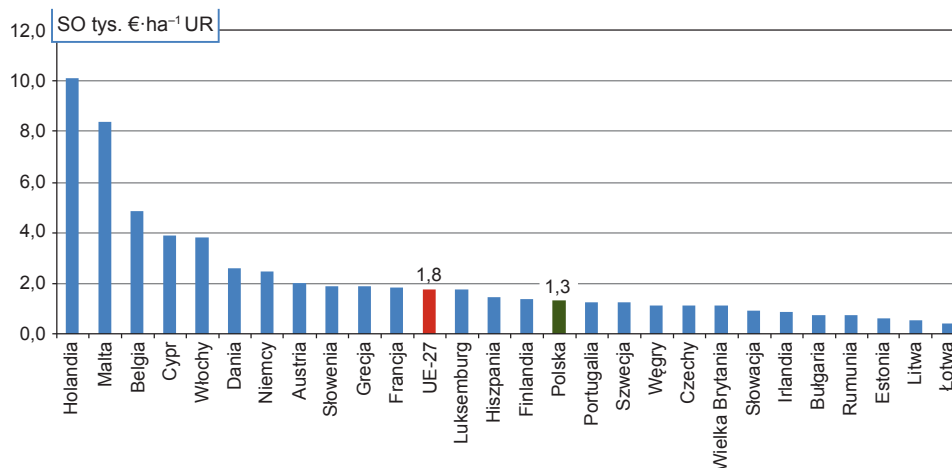
Charakteryzując polskie rolnictwo na tle UE, nie można pominąć produkcji ogrodniczej, która ma bardzo duże znaczenie w wymianie handlowej. W Polsce w 2011 r. zlokalizowane były 7,8% ogólnej powierzchni uprawy warzyw i 7,0% powierzchni upraw sadowniczych UE, co daje odpowiednio: 5 i 6 miejsce we Wspólnocie. Zbiory warzyw stanowiły natomiast 8,7%, zaś owoców 5,6% ogólnego ich wolumenu, co plasuje Polskę na 3 i 4 pozycji pod tym względem.

Pomimo dużego znaczenia polskiego rolnictwa w UE zarówno produktywność pracy, jak i ziemi jest u nas znacznie niższa niż średnio w UE i kilkunastokrotnie mniejsza w porównaniu z krajami wiodącymi w tym zakresie (Holandia, Belgia, Dania) (rys. 21 i 22). Wartość produkcji przypadająca na jedną osobę pełnozatrudnioną w 2010 r. w Polsce była niemal 3-krotnie niższa niż średnio w UE i 12-krotnie niż w Danii. Wynika to głównie ze znacznego przerostu zatrudnienia, słabszego uzbrojenia pracy oraz rozdrobnionej struktury agrarnej w krajowym rolnictwie. Wartość produkcji z ha UR w Polsce była w tym czasie niższa o 25% niż średnio w UE, co powodowane było m.in. niższym poziomem plonowania większości roślin uprawnych (rys. 17–19).

Rys. 21. Produktivność pracy w krajach UE w 2010 roku

Źródło: Poczta (red.), 2013 (14)

Rys. 22. Produktivność ziemi w krajach UE w 2010 roku

Źródło: Poczta (red.), 2013 (14)

Wnioski

1. Rolnictwo w Unii Europejskiej ze względu na użytkowanie 40% powierzchni ogółu gruntów w znacznym stopniu oddziałuje na środowisko przyrodnicze i krajobraz.
2. Rolnictwo łącznie z przemysłem rolno-spożywczym jest ważnym sektorem gospodarki UE, który dostarcza znacznej części PKB. Sektor ten generuje 15% obrotów i 13% wartości dodatniej Wspólnoty Europejskiej.

3. Polska charakteryzuje się istotnym potencjałem produkcji rolniczej w UE wyrażonym zasobami czynników produkcji, tj. 8% udziałem w powierzchni UR i 20% pracujących w rolnictwie.
4. Uwarunkowania organizacyjne krajowego rolnictwa cechują się zarówno negatywnymi (np. średnia wielkość gospodarstw), jak i pozytywnymi (np. struktura wiekowa właścicieli gospodarstw) wartościami cech zarówno na tle UE, jak i poszczególnych krajów członkowskich.
5. Potencjał produkcyjny polskiego rolnictwa nie jest w pełni wykorzystany o czym świadczą na ogół gorsze niż w większości krajów UE wyniki produkcyjne i ekonomiczne oraz niższa niż średnio w UE-27 produktywność pracy (o 65%) i ziemi (o 25%).

Literatura

1. Adamowicz M.: Teoretyczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa z uwzględnieniem procesów globalizacji i międzynarodowej integracji. *Rocz. Nauk Rol. Seria G*, 2008, **94(2)**: 49-64.
2. Chęchelski P.: Ocena potencjału polskiego rolnictwa oraz wpływ nowych programów Wspólnej Polityki Rolnej w latach 2014–2020 na zwiększenie jego konkurencyjności w Unii Europejskiej i świecie. W: Nowa polityka rolna UE – kontynuacja czy rewolucja, A. Kowalski, M. Wigier, M. Dudek (red.). Raport PW IERiGŻ-PIB, Warszawa 2014, **99**: 16-37.
3. Czubałk W.: Rozwój rolnictwa w Polsce z wykorzystaniem mechanizmów wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej. *Rozprawy Naukowe UP Poznań*, 2013, **458**.
4. Czudec A.: Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju wielofunkcyjnego rolnictwa. Wyd. UR. Rzeszów, 2009, ss. 191.
5. Czyżewski A., Kułyk P.: Relacje między otoczeniem makroekonomicznym a rolnictwem w krajach wysoko rozwiniętych i w Polsce w latach 1991–2008. *Ekonomista*, 2010, **2**: 189-214.
6. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/introduction> (Data dostępu 24.06.2014).
7. Eurostat. Indeks produktywności gruntów ornych w UE. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Soil_biomass_productivity_of_croplands_in_the_EU_\(expressed_in_relative_terms_with_indices_without_measurement_units\),_2006,_EU-27.png&filetimestamp=20130530093154](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Soil_biomass_productivity_of_croplands_in_the_EU_(expressed_in_relative_terms_with_indices_without_measurement_units),_2006,_EU-27.png&filetimestamp=20130530093154) (Data dostępu 24.06.2014).
8. Faostat. <http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/home/E> (Data dostępu 24.06.2014).
9. Grochowska R.: Unijna polityka wsparcia sektora żywnościowego po 2013 roku. 2013, <https://www.ierigz.waw.pl/aktualnosci/seminaria-i-konferencje/9275,11,3,0,1383130335.html> (Data dostępu 24.06.2014).
10. Judzińska A., Mrózek R.: Zmiany w gospodarce żywnościowej nowych członków Unii Europejskiej. W: Wpływ integracji z Unią Europejską na polską gospodarkę żywnościową, R. Urban (red.). Raport PW IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008, **90**: 117-140.
11. Krzyżanowski J.T.: Przyszłość rolnictwa, gospodarki żywnościowej i obszarów wiejskich. W: Rolnictwo, gospodarka żywnościowa, obszary wiejskie – 10 lat w Unii Europejskiej, N. Drejerska (red.). Wyd. SGGW Warszawa, 2014, 9-16.
12. Matyka M.: Tendencje w zużyciu nawozów mineralnych w Polsce na tle Unii Europejskiej. *Rocz. Nauk. SERiA*, 2013, **15(3)**: 237-241.

13. Matyka M., Krasowicz S., Kopiński J., Kuś J.: Regionalne zróżnicowanie zmian w produkcji rolniczej w Polsce. Studia i Raporty IUNG-PIB, 2013, **32(6)**: 143-165.
 14. Poczta W. (red.): Gospodarstwa rolne w Polsce na tle gospodarstw w Unii Europejskiej – wpływ WPR. GUS, Warszawa 2013, ss. 253.
-

Adres do korespondencji:

dr hab. Mariusz Matyka
Zakład Systemów i Ekonomiki Produkcji Roślinnej
IUNG-PIB

ul. Czartoryskich 8
24-100 Puławy

tel. (81) 886 34 21 wew. 360

e-mail: mmatyka@iung.pulawy.pl